

Kumus Aretha Franklini kontsertfilm

■ Täna näeb Kumu kultuuriteemaliste dokumentaalide sarjas 1972. aastal Los Angelese baptisti kirikus salvestatud Aretha Franklini kontserti filmilt. Selle helisalvestisest sai üks kõigi aegade olulisimaid gospelmuusikaplaate «Amazing Grace». Kontserdist pidi tulema ka filmiversioon, ent tehnilistel põhjustel – pilti ja heli ei suudetud sünkroniseerida – jäi Sidney Pollacki käe all üles võetud materjal aastakümneteks arhiiviriivile ja vajas unustusse. 2007. aastal otsis produtsent Alan Elliott selle uuesti üles ja sünkroniseeris tänu digitaaltehnikale ära – töökulud neli aastat. Kell 18 Kumu auditoriumis toimuva seansi juhatab sisse helilooja Tõnu Kõrvits. **PM**

Jüri Reinvere ettekanne kultuurikonverentsil

■ 10. oktoobril Eesti Kultuuri Koja aastakonverentsil «Kultuur kui kapital» Hilton Tallinn Park Hotelli konverentsikeskuses kuuleb helilooja Jüri Reinvere ettekanne «Majandus ja kultuur – ühe ja sama ühiskonna kaks jalga». Praeguse aja liikumispõhiste tõttu osaleb Saksamaal resideeriv helilooja konverentsil video vahendusel. Ajaloolase ja poliitiku haardega helilooja salvestas oma ettekanne Uusedomi saarel olevas villas, kus tema sõnul elas ka Maksim Gorki. «Oma ettekanne räägin, miks kultuur on Eesti kõige suurem kapital,» ütleb Reinvere. «Püüan selgitada, miks Eesti ei tohi mitte mingil juhul sellest kapitalist loobuda.» Rohkem infot www.kultuurikoda.eu. **PM**

6 aastat kestis kohtuprotsess Led Zeppelini laulu «Stairway to Heaven» autoriõiguste üle.

Nooruse galeriis Pallase tudengi Berta Kisandi näitus

■ Täna on galeriis Noorus avatud Kõrgema Kunstikooli Pallase meediadisaini osakonna üliõpilase Berta Kisandi esimene isikunäitus «Nõgesetee», mis jääb avatuks kuni 23. oktoobrini. Kisand õpib meediadisaini Pallase neljandal kursusel. Folk, loodus ja veidrased karakterid on olnud tema loomingus läbiv teema. Ekspositsioon toob külastajani nõia, kes korjab ravimtaimi ja posib. Kuna Eesti folklooris on kõige suurem maagiline jõud sõnal, on salmiide lugemine traditsiooniliselt lahutamatu osa tervendamist. Nõges on seejuures ime-rohi, mis ravib keha nii väljast kui ka seestpoolt, ajab majast kurjad vaimud välja ja kütab kirge. **PM**

Rahvusballetis uus esitantsija

■ Eesti Rahvusballiti kunstiline juht Linnar Looris kuulutas välja rahvusballiti uue esitantsija, kelleks on Jevgeni Grib. 2012. aastal võitis Jevgeni Grib Kristallkingakese auhinna, 2013. aastal Eesti Kutseliste Tantsijate Liidu auhinna. Kolm uut nooremsoolist Ana Maria Gergely, Anna Roberta ja Ali Urata olid seni rahvusballiti rühmatantsijad. **PM**

Plekk ja kurgid – üks nukker etendus

ARVUSTUS
JELENA SKULSKAJA
kriitik

«Vanja»

Anton Tšehhov

Lavastaja Mära Kimele

Osades Kristiin Räägel, Simo Andre Kadastu, Sandra Uusberg, Rain Simmul, Kaspar Velberg

Esietendus 3. oktoobril Hobuveskis

Näidend «Onu Vanja» valmis 1896. aastal, mil inglased olid juba välja mõelnud, kuidas tööstuslik mahu valmistada sõjaväe tarbeks laineplekist konservipurke. See uuendus lahendas põhimõtteliselt ja lõplikult sõdivate meeste toiduga varustamise probleemi. Just sellistesse purkidesse laovad kogu etenduse jooksul kurke töökas ja õnnetu Vanja (Simo Andre Kadastu), Sonja (Kristiin Räägel) ja majapidajanna (Annika Rohtväli). Nad töötavad mingis punkrit meenutavas põllumajandusliku firma laos: lae all on valla lõõgitud tilluke aken, kust kostab kord lehma ammumist, kord sea ruigamist.

Inimesed oma türmis

Kas selle lao-punkri seinte taga on üldse mingit elu, on raske ütelda, mistõttu Vanja hüüatus, et temast oleks võinud saada Dostojevski või Schopenhauer (Kes need sellised üldse veel on? Kellele on need eriskummalised ja üleaurused nimed teada siin, kus valmistatakse soolakurke ja muid hoidiseid?), kui ta oleks vaid elanud mõistlikult ja õigesti, tundub olevat ilmse seksumise tulemus, nagu ka professor Serebrjakovi (Rain Simmul) palve naisele (Jelena – Sandra Uusberg) otsida üles Batjuškovi raamatuke. Ta esitab selle palve kaks korda, etenduses ongi kasutatud poeedi värsse, aga no

mille paganama pärast siin Batjuškovi üldse tarvis on? Pooleldi hullumeelne tundub ka doktor Astrovi (Kaspar Velberg) mure metsade, piirkonna loomade ja taimede allakäigu pärast.

Tšehhovi näidend keerleb ümber andetu professor Serebrjakovi, kes uurib kunsti, millest ta midagi ei taipa, ja ümber õnnetute inimeste, kes teenivad seda päevavarast oma kurnava lõppematu tööga. Ma ei ole siiski kunagi veel näinud etendust, milles see kurnav töö ei oleks olnud tavapärase sümbol (näitlejad küürutavad tavaliselt paberilasu kohal ja klõbistavad arvelaunupudega), vaid reaalne töö – üheülbaline, igav, rusuv, konveierlik, vähimalgi määral hingestamata.

Just nüüd, mil me kõik oleme suletud oma tillukesse turvalisse ruumi, näitab meile seda nukrat ja mõttetut tööd silmapaistva Läti lavastaja Mära Kimele ja samuti imetlust vääriva Läti lavakunstniku Reinis Suhanovski lavastus, millele nad on pannud pealkirjaks lihtsalt «Vanja».

Võib öelda, et näidendi tegevus on üle kantud meie aega, aga see ei pruugi nii olla. Lihtsalt Tšehhovi inimesed (nagu üldse enamik inimesi igal ajal) on kinni oma lohutu eksistentsi türmis, vegeteerivad totakas igavikus. Keegi neist ei tee seda, mida tahaks teha! Nad tahavad süüa, aga liiguvad aina näljasena ringi, nad keelduvad joomast, aga muudki tunnevad, nad ihkavad armastada, aga ei oska selleni jõuda (suurepärane stseen Vanja ja Jelena, kus nad istuvad kitsukesel kanapeel, kus Vanjal oleks hõlpus kas või korraks puudutada armastatud naist, kõnelda talle oma tunnetest, aga ta os-

Võib-olla ootavad meid ees tsivilisatsiooni varemed, looduse hukka ja külmad punkrid soolakurkidega.

Mära Kimele tõi Hobuveskis lavale «Vanja», mis põhineb Anton Tšehhovi kuulsal tekstil, fotol Vanjat mängiv Simo Andre Kadastu ja Sonjat kehastav Kristiin Räägel. FOTO: SIIM VAHUR

kab oma keha asetada ja väänata sel moel, teha žesti nii kohmakalt, et puudutus ei osutugi võimalikuks).

Jelena on valmis vastama mehelikule kutsele, mis lähtub karismaatilisest ja erootilisest Astrovist, aga isegi seda naiseliku kutset tähele pannes Astrov küll aeglustab innustunud kõnelust metsast, taimedest ja loomadest, kuid pöördub selle kui oma põhikire juurde tagasi. See stseen on üles ehitatud juveliiri täpsusega, tugineb kõne kiirenemisele ja aeglustumisele, süntaksiks seksuaalse alltekstile ja võimatusele keerata selg terveks eluks määratud karistusele, mille taga seisab õpetaja, keda ei olegi olemas.

Professor Serebrjakovit ei võta juba enam ammu keegi tõsiselt ja on isegi raske uskuda, et Sonja ja Vanja kirjutused kunagi jõuati ümber tema mõtetud ja andetuid artikleid (isegi kui need oleksid olnud andekad, kellele neid ikka vaja oleks olnud?), aga ta korraldab ikkagi farmis üldkoosolekuid, mille ajal majapidajanna algul valjult kopsib konservide kaanele, kui aga saab märkuse (nagu juhtub alati kõigil koos-

olekul), võtab rahunedes ette vaiksema tegevuse ja asub purkidele silte kleepima.

Astrovisse armunud Sonja ei soovi isegi niivõrd vastastikust suhet, kuivõrd püüab kogu väest püsida määramatus seisundis, teadmatutes, sest tema puhul annab lootust ainult teadmatust. Tal on selgelt täitumatu unistus Astrovist. Saanud nüüd Jelena visal pealekäimisel teada tõe, et Astrov teda ei armasta (nagu oligi oodata), mõtleb ta hukatuse vältimiseks välja uue täitumatu unelma inglite hääle ja taevastatendavate teemantidega, et kui nad (meie?) ei koge rõõmu maises elus, siis saavad nautida teispoolse rahu, halastust ja hellust.

Kui taevast pole?

Agas millistest taevast saab üldse rääkida selles laos-punkris? Tavalist, pilgule avanavat tähistatavast ei ole siin keegi näinud. Tšehhovil on kätte jõudnud heinateo aeg, mainitakse turgu, kuhu minnakse saadusi müüma, vihjatakse mingilegi elule, milles on lõhnu, värve, maitseid, tuult, päikest. Sellest kõigest on (etenduse tegelased) jäädavalt ilma, hetkeks ehk kostab mootorratta või auto müra, aga vaid hetkeks. Mõnes mõttes tuletat etendus mulle meelde Jean-Paul Sartre'i «Altona vange», kus ruumi suletud mees on

veendunud, et maailm seina taga on juba ammu hukkunud.

Võib-olla ootab see ees meid kõiki: tsivilisatsiooni varemed, looduse hukka, külmad punkrid soolakurkidega, mida me hammustame peale alles jäänud viinale, millest me ennast täis joomme, et unustada teostumata jäänud õudus?

Kogu selle keldri keskel seisab etenduse algusest peale sissepakitud klaver, mille pakendi rebib puruks Jelena, kes ka klaverit mängib, kuni selle keelab Serebrjakovi, sest tema segab. Muusika segab alati kõiki! Sest tarvis on «õiget asja» teha, tarvis on kurke purki panna. Kuid Jelena ja Sonja liigutavad teineteise vastas seistes siiski hääletult sõrmi mööda noodialust ning hiljem püüab Sonja tabada seina taga sadava vilma meloodiat.

See on nukker etendus meist ja teist. Tõeline kunst kõneleb alati sinust endast, sellest, mida sa elad üle just praegu ja siin. Tõeline kunst ongi nukker.

Nüüd on linnateatris sündinud veel üks Tšehhovi armastuslugu, mis kõneleb meiega nukralt ja kibedalt, kõneleb sosinal. Vaatajad istuvad maskides, aga muusika, millest on ilma jäetud tegelased etenduses, ei luba meil hingeldama hakata.

Vene keelest eesti keelde ümber pannud Marek Laane

Jazzkaarel helisevad staarid ja loodushääled

Reedel saab hoo sisse festival Jazzkaar 2020, mis toimub 9.–15. oktoobrini 2020 Telliskivi loomelinnakus ja 3. novembril Alexela kontserdimajas. Seitsme päeva jooksul annavad kuuest riigist pärit muusikud 28 kontserti üle Eesti. Koos põhiprogrammi, tasuta kontsertide päeva ja linnaruumiprojektiga toimub ligi sada üritust Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Viljandis.

Jazzkaare peaesineja on üks praegusaja säravamaid Ameerika džässlauljaid Dee Dee Bridgewater, kelle viiskümmend aastat kestnud karjäär on jätnud sügava jälje vokaaldžässis arengusse. Elamusliku kontserdi pakub maailmaklassist Norra tandem: pop-džässlauljatar Silje Nergaard koos silmapaistva džässpianisti Espen Bergiga. Esimest korda Eestis esinev Rootsi fenomenbänd Dirty Loops on kuuljate südamedalutanud plahvatusliku energia, originaalsuse ja meisterlikkusega.

Samuti pakub elamusliku Skandinaavia supergrupp Rymden, kelle muusika on ühtaegu nii atmosfääriline ja melanhooline kui ka pingestatud ja virtuosne. Publiku viib põhjamaisele rännakule Saksa helilooja ja pianist Niklas Paschburg, sidudes muusikaliseks tervikuks klaveriminimalismi, klassika ja elektroonika.

Festivali avavad reedel, 9. oktoobril Kristjan Randalu ja Vaiko Eplik kontserdiga «Kooškõla lahkkelid», millega tähistatakse kümne aasta möödumist esmakordselt muusikalise koostööst ja albumi «Kooškõla» väljaandmisest. Öhtu

Vaiko Eplik ja Kristjan Randalu tähistavad kontserdiga kümneaastast koostööd.

FOTO: KAUPU KIKKAS

Tasuta ja mitte ainult Tallinnas

Lisaks põhikontserdidele jõuab muusika 5.–15. oktoobrini avalikku ruumi. Tallinnas kostitatakse 10. ja 11. oktoobril Telliskivis tasuta kontsertidega, džässijuttude, plaadituru jt üritustega. 9.–11. oktoobrini on

Jazzkaare esinejad Tartus ja Pärnus. Esimeses esinevad Norra populaarseim džässvokalist Silje Nergaard pianist Espen Bergiga, laulja ja näitleja Hanna-Liina Võsa ja Saksa pianist Niklas Paschburg, Pärnu kontserdimajas kõlab Liisi Koiksoni «Väikese järve» muusika. Ammende Villas tutvustab rahvusvaheline trio Sooäär/Yaralyan/Ounaskari oma uut albumit «Goodbye July».

jätub kvaliteetse džässilainel Fotografiska Tallinnas, kus Jason Hunter Group mängib haaravat originaalloomingu värskest albumilt «From Afar».

Rootsi Dirty Loops jätkab energiat pakataval lainel, sulatades üheks tervikuks popi, fusion'i, džäss, funk'i ja r'n'b. Päevale paneb väerika punkti noor soulidiiva Rita Ray.

Kadri Voorannal täitub 15 aastat Jazzkaare debüüdist. Koos Mihkel Mälgan-

diga tähistab ta seda sündmust eriprojektiga, kus mahedaid värve lisavad keelpillid. Liisi Koikson esitab 15 aastat tagasi ilmunud debüütalbumi «Väike järve» lugusid uues kuues.

Festivali lõpetab eepiline suurteos «Antarktika 200», kus helilooja Raun Juurikas navigeerib üheks tervikuks purjelaeva Admiral Bellingshausen mereekspeetsioonil salvestatud Antarktika maastiku-hääled ning elektroonika, džäss ja klassikalised helid. Külma-kõrbe olemust interpreteerivad helikeelde Eesti džässpianist ja helilooja Raun Juurikas, Norra trompetist, vokalist ja helilooja Arve Henriksen, Šveitsi löökpillimängija Brian Quinn ning Veronika Portsmuthi Kooriakadeemia kammerkoor. Teose müstilised loodushääled on salvestanud polaarrändur Timo Palo, helikogumust täiendavad CJ Kase ebamaised visuaalid. **Kultuuri-toimetus**